

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
10.08.2020

Published / Yayımlanma
25.09.2020

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2069>

Dr. Öğretim Üyesi İbrahim Halil GÜZEL

Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siirt / TÜRKİYE

Citation: Güzel, İ. H. (2020). Sosyal devlet anlayışındaki değişimin kalkınma planlarına yansımaları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(59), 2696-2706.

SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİMİN KALKINMA PLANLARINA YANSIMASI

ÖZET

20.yüzyıl boyunca birçok ülke tarafından benimsenerek geniş bir uygulama alanı bulan sosyal devlet kavramı, 1970'lerin ortalarından itibaren eleştirilmeye başlanmıştır. Yaşanan ekonomik ve mali krizlerin önemli bir sebebi olarak görülen sosyal devlet uygulamaları ve politikaları terk edilmeye başlanmıştır. Özellikle 1980'lerden itibaren yönetim alanında yaşanan değişim ve dönüşümler, yeni kamu yönetimi anlayışları, devletin küçültülmesi gerektiği düşünceleri devlet yönetimlerinde etkili olmuştur. Kalkınma planları kamu politikalarının belirlenmesinde ve oluşturulmasında gerek merkezi yönetim kapsamındaki kurum ve kuruluşlara gerek yerel yönetim kuruluşlarına yön vermektedir. Bu çalışmada sosyal devlet anlayışında yaşanan değişim ve dönüşümün kalkınma planlarında kendisine nasıl yer bulduğu, hangi alanlarda ne gibi değişimlerin yaşandığı sorularına yanıt aranmaktadır. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden olan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Kalkınma Planları, Küreselleşme

THE REFLECTION OF THE CHANGE IN SOCIAL STATE UNDERSTANDING TO DEVELOPMENT PLANS

ABSTRACT

The concept of the social state, which was adopted and widely applied by many countries throughout the 20th century, has been criticized since the mid-1970s. Social state practices and policies, which are seen as an important cause of economic and financial crises, have begun to be abandoned. Especially since the 1980s, the changes and transformations in the field of administration, new public administration approaches, the ideas that the state should be downsized have started to be effective in state administrations. Development plans, guide both institutions and organizations within the scope of the central government and local government organizations in determining and forming public policies. In this study, an answer is sought to the questions of how the change and transformation in the understanding of the social state found itself in the development plans, and what changes were experienced in which areas. The descriptive analysis technique, one of the qualitative research methods, was used as a method in the study and content analysis was performed.

Keywords: Social State, Development Plans, Globalisation

1. GİRİŞ

Devletin sahip olduğu fonksiyonlar ve yaklaşımlar tarihsel şartlara göre zaman içinde farklılıklar göstermektedir. Sosyal devlet anlayışının gelişmesinde ve yerleşmesinde yaşanan bazı olayların önemli bir etkisi olmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik kriz, sosyal devlet yaklaşımına etki eden önemli tarihsel olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1970'lerin ortalarında kadar geçen zaman içinde sosyal devlet anlayışı ülkelerin politika belirleme süreçlerine ve uygulamalarına önemli derecede etki etmiştir. Bu süreç içinde sosyal devlet yaklaşımı birçok alanda uygulanmış ve kurumsallaşmıştır. Bazı yazarlar bu dönemi sosyal devletin "Altın Çağı" olarak tanımlamışlardır. Bu dönemde sosyal devlet yaklaşımının genişlemesiyle bireylerin refah seviyelerinde önemli bir ilerleme sağlanmıştır.

Ancak 1970'lerde yaşanan ekonomik kriz sonrasında sosyal devletin gelişmesi ve yaygınlaşması durmuş ve sosyal devlet yaklaşımı yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır. Sosyal devlet anlayışının zayıflamasında en önemli etkenlerden biri de yönetim alanında yaşanan değişim ve dönüşüm sürecidir.

Bu kapsamda kendini gösteren yeni kamu yönetimi yaklaşımı devletin birçok alandan olduğu gibi sosyal devlet yaklaşımı kapsamında uyguladığı politikalardan da elini çekmesi, devletin küçülmesi gerektiği düşüncesi ileri sürülmüş ve kabul görmeye başlamıştır. Küreselleşme sürecinin etkisiyle kabul gören bu düşünce özellikle Dünya Bankası, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası kuruluşların da tavsiyeleri ve yönlendirmeleriyle birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada sosyal devlet yaklaşımında yaşana değişim ve dönüşüm süreci Kalkınma Planları özelinde ele alınarak incelenmektedir. Özellikle sosyal devlet anlayışının kabul gördüğü, genişlediği dönemi içine alan 1960-1980 arasında hazırlanan Kalkınma Planları ile kamu yönetimi alanında yaşanan değişim sürecinin kendini gösterdiği 1980’den günümüze kadar hazırlanan Kalkınma Planları karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

2. SOSYAL DEVLET KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Sosyal devlet kavramının kolayca tanımlanabilecek ve herkes tarafından genel kabul görmüş tek bir tanımı bulunmamaktadır. Aslında bu sorun sadece bu kavrama özgü olmayıp, sosyal bilimlerde birçok kavram için geçerli olan bir durumdur. Bu sebeple sosyal devlet kavramı tanımlanmaya çalışılırken farklı bakış açıları, kavramın sahip olduğu farklı özellikler öne çıkarılarak kavram tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bu tanımlamalarda bazen sosyal devlet kavramında yer alan “sosyal” kelimesi öne çıkarılarak bir tanımlama yapılmaya çalışılmakta, bazen refah kavramı temel alınmaktadır. Bazı tanımlamalarda ise sosyal devletin sahip olması gereken özellikler sayılarak bir tanımlama yapılmaktadır. Sosyal devletin amacını öne çıkaran tanımlamalar da bulunmaktadır.

Sosyal devlet bir yönüyle toplumda refah seviyesi açısından var olan farklılıkların giderilmesi için çalışırken diğer taraftan orta sınıfın oluşması için alt gelir grubuna sahip olanların ekonomik durumlarını farklı farklı sosyal politika araçları ile düzeltmeye çalışmaktadır. Ayrıca bireyleri hem çalışma hem de sosyal hayatta yalnız bırakmayarak insani gelişmeyi sağlamak için gerektiği durumlarda ekonomik ve sosyal hayata müdahale eden bir devlet anlayışıdır (Seyyar’akt Çelik, 2014:5).

Dünyanın gidişatını değiştiren olaylar devletlerin tanımlanmasını da değiştirerek onlara önemli rol ve fonksiyonlar yüklemiştir. Bu tanımlamalardan biri de sosyal refah devleti olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum refahını önceleyerek, toplumda var olan eşitsizlikleri gidermek bürün bireylerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal hakları kullanmalarını sağlayarak bireyler arasında sosyal ve ekonomik hayatta bir denge kurarak gerektiği durumlarda müdahalede bulunan devleti tanımlamaktadır (Yay, 2015:19).

Ridder’a göre sosyal devletin üç boyutu bulunmaktadır. Birinci boyutu “devletin sosyal yükümlülüğü”dür. Bu boyut ile devlet yasama, yürütme ve yargı gücünü kullanarak sosyal hukuksal kurumların durumun şartlarına uygun olarak uyum sağlama yükümlülüğünü kapsamaktadır. Burada devletin yardım ve dağıtım önlemleri sadece maddi değerleri değil manevi değerlerin ulusun kültürel değerlerinin paylaşımında da söz konusu olmaktadır. Sosyal devletin ikinci boyutu, sosyal devletin “temel haklara etkisi”dir. Bu boyut genellikle temel hakların sosyal yükümlülüğü olarak adlandırılmaktadır. Burada esas amaç sosyal devlette temel haklar yorumlanırken herkese olabildiğince eşit bir şekilde özgürlük verilebilsin. Ridder üçüncü boyut olarak sosyal devlet ve demokrasi ile bağlantılı olarak devletin toplumu demokratik bir kurumsallaşmaya bağlaması gerekliliğini belirtmiştir. Bunu da “devletin ve toplumun homojenleştirilmesi” olarak açıklamıştır (Gören, 2000:4-5).

Toplum hayatında bütün bireyler aynı güç ve yeteneklere sahip değildir ve aynı özellikleri gösteremezler. Bazı bireyler bu yarışta açık bir şekilde öndelerken, bazıları sadece kendine yeterli olabilmekte bazıları ise geride kalabilmektedir. Farklı imkanlar, sosyal ve ekonomik durumlara sahip olan bu kişiler aynı toplumda yaşamaktadırlar. Gücsüz ve zayıfları koruma ve kollama, geçmişten beri toplumlarda var olmuştur. Zayıfların korunması toplumun bütün fertlerinin, sivil toplum kuruluşlarının yapabilecekleri bir uğraş olmakla birlikte, bu konu esas itibarıyla toplumun en örgütlü organı olarak devlete düşmektedir. Sosyal devlet veya refah devleti ile kastedilen devlete verilen bu görevler ve sorumluluktur (Çöpöğlü, 2014:227).

Sosyal devletin gelişim ve dönüşüm sürecinde farklı tarihsel olaylar esas alınarak çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Sosyal devletin gelişimi konusunda Pierson tarafından yapılan sınıflandırma önemli bir tutmaktadır. Pierson, sosyal devletin gelişimini üç temel döneme ayırarak ele almaktadır. İlk dönemi sosyal devletin doğuşu olarak ele almakta ve bu dönemin 1880-1914 yıllarını kapsadığını belirtmektedir.

Öncelikli olarak sosyal güvenlik tedbirlerinin alınmaya başladığı bu dönem 1880'li yıllarda başlamakta ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmektedir. İkinci dönemi ise Birinci Dünya Savaşı'nın sonundan başlayarak 1975 yılına kadar sürdüğünü belirtmektedir. Bu dönemi sosyal devletin büyüme ve gelişme dönemi olduğunu söylemektedir. Üçüncü dönemi ise 1975 sonrası olarak belirtmektedir. Bu dönemi toplumsal anlamda üzerinde geniş bir uzlaşmanın olduğu sosyal devlet anlayışının ortadan kalkmaya başladığı dönem olarak tanımlamaktadır. Bu dönemde sosyal devlet uygulamalarına yönelik sürdürülen politikalar artık terk edilmeye başlanmıştır (Pierson, 2001:103-154).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş dünya ekonomilerinde krizin sona erdiği ekonomik bolluk ve refah artmaya başlamıştır. Bu yıllarda devletler Keynesyen politikaların da etkileriyle ekonomik ve sosyal hayata daha fazla müdahale etmeye, üretim faaliyetlerini artırmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda gelişmiş ülkelerde sosyal devlet veya refah devleti olarak adlandıracağımız devlet modeli ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bazı devletler anayasalarında sosyal devlet kavramına yer vermeye başlamışlardır. Örneğin 1958 tarihli Fransız Anayasası devletin sosyal devlet olduğunu belirtmektedir (Ersöz, 2004:28-29).

Esping-Andersen tarafından geliştirilen üçlü bir sınıflandırma yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu üçlü sınıflandırma liberal sosyal devlet, muhafazakar sosyal devlet ve sosyal demokrat sosyal devletten oluşmaktadır.

Liberal Sosyal Devlet: Esping-Andersen tarafından yapılan sınıflandırmaya göre, liberal devlet, piyasa düşüncesinin hakim olduğu ve refahın piyasa şartlarının teşvik edilmesiyle oluştuğu bir modeldir. Bu sisteme göre, sosyal yardım ve hizmetler çalışma ahlakını zayıflatmakta bu gerekçeyle bunlara sınırlı biçimde yer verilerek korunması gerekenlere yapılan yardımlar düşük seviyede gerçekleşmektedir. Bu modele göre sosyal devlet oldukça sınırlı tutulmalı ve sosyal güvenliğin temel alındığı bir sistem oluşturulmalıdır. Çünkü devletin amacı, piyasayı güçlendirmek ve karşılaşılan olumsuzlukları giderirken en az seviyede müdahale etmektir. Bu sistemde devlet bireylerin refahlarının sağlanmasında özel kuruluşlarının çalışmalarını desteklemektedir. Bu model örnek olarak, ABD, İngiltere, Avusturya ve Kanada gibi ülkeleri göstermektedir (Esping-Andersen, 1991:26-30).

Muhafazakar Sosyal Devlet: Muhafazakar sosyal devlet yaklaşımında liberal anlayışta olduğu gibi piyasa verimliliği önemli bir yer tutmaktadır. Bu modelde geleneksel kurumlara yer verilmekte; gelenek, din, kültür düşünceleri başta olmak üzere aile önemli bir yer tutmakta; kilise ve gönüllü kuruluşlar sosyal devlet kapsamında önemli bir yer tutmaktadırlar. Sosyal hakların verilmesi önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmiştir. Farklılıkların korunmasına önem verilmekte haklar sınıfa ve statüye göre belirlenmekteydi. Sosyal sigortalar ve bir takım mesleki güvenceler önemli bir rol oynamaktaydı. Bu modele örnek olarak Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya verilmektedir (Esping-Andersen, 1991:26-30).

Sosyal Demokratik Sosyal Devlet: Bu modelde temel amaç en geniş şekilde sosyal hakları sunmaktır. Vatandaşlık esasına dayanan bu sistemde, kişilerin refahları en üst seviyede sağlanmakta ve maliyetlerden kaçınılmamaktadır. Liberal modelin aksine bu sistemde sosyal devlet kapsamında sunulan hizmetler kamu tarafından finanse edilmektedir. Bu kapsamda devletin piyasaya müdahalesi söz konusu olmaktadır. Bu modelde temel ihtiyaçların eşitliği değil yüksek standartların eşitliğini yerine getirecek bir refah sağlamak amaçlanmaktadır. El emeği ile çalışanlar ile beyaz yakalılar aynı haklardan yararlanmakta, tüm sınıflar evrensen bir sigorta sistemi altında birleşmektedirler (Esping-Andersen, 1991:27-30).

Refah devletinin aslında iki boyutu bulunmaktadır. Birinci tip refah devleti, refah ödeneklerini finanse eden devlettir. Bu yöntemde sosyal güvenlik aracılığıyla bireylere ve ailelerine yapılan nakdi ödemeler, eğitim, konut, sağlık ve sosyal bakım gibi hizmetlere yönelik yardımları kapsamaktadır. İkinci tip refah devleti ise kurumları, personeli ve mevcut imkanları ile refah hizmetlerinin üretim ve dağıtımını yapan devlettir (Ersöz, 2004: 30). Refah devleti sadece ekonomik ve politik bir oluşum değildir, bunun manevi ve ahlaki bir yönü de bulunmakta ve farklı aktörlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Koch ve James, 2020:2).

Farklı sınıflandırmalar ve tanımlamalar yapılmasına rağmen sosyal devlet uygulamalarında ortak özellikler, genel kabuller görülmektedir. Ülkelerin sahip olduğu farklı ekonomik şartlar veya

karşılaştıkları sorunlar bu uygulamaların bazılarının daha ön plana çıkmasına ağırlık verilmesine sebep olmaktadır. Bazen sağlık, eğitim alanında politikalar ön plana çıkarken bazen sosyal yardım, sosyal güvenlik gibi uygulamaların ağırlık kazandığı görülmektedir. Bütün uygulamalarda ortak amaç sosyal adaletin, gelir dağılımında adalet ve fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.

3. SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINDA DÖNÜŞÜMÜN NEDENLERİ

Sosyal devlet anlayışı 1970'lerin ortalarından itibaren önemli bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Sosyal devlet yaklaşımında kendini gösteren bu değişim ve dönüşüm daha çok sosyal devlet uygulamalarının zayıflaması ve terk edilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında önemli bir gelişme ve genel kabul gören sosyal devlet yaklaşımı 1970'lerin ortalarından itibaren güç kaybına uğramıştır. Sosyal devlet yaklaşımında kendini gösteren bu değişiminde bazı faktörler etkili olmuştur. Bunlar, 1970'lerde yaşanan mali krizler, yönetim alanında yeni düşüncelerin kendini göstermesi ve küreselleşme olarak sayabiliriz.

Sosyal devlet yaklaşımının karşılaştığı finansal sorunlar neticesinde yeni görüşler, savlar ileri sürülmektedir. Sosyal devletin bir yandan giderleri artarken diğer yandan gelirlerinin azalmasından kaynaklanan finansman sorunları bulunmaktadır. Sosyal harcamaların yükselmesine paralel olarak işgücü maliyetlerinin yükselmesi, piyasanın yapısının bozularak devletlerin borçlanmasına, rekabet gücünün zayıflamasına ve işsizliğe sebep olmuştur. Sosyal devlet gerçekten zor durumda olanları desteklemek yerine herkes için bir sosyal güvenlik hizmeti sağlamıştır. Edimlerini fazlaca artırmıştır ve toplumu kendine bağımlı hale getirecek yapay gereksinimler ortaya çıkmıştır. Özellikle nakdi şekilde yerine getirilen sosyal desteklerin önemli derecede istismarı söz konusu olmuştur (Mütevellioglu, 2006:8).

İçinde bulunduğumuz liberalleşme ve küreselleşme süreci hemen hemen her toplumda devletin hem sosyal politika anlayışını hem de çalışma ilişkilerine bakışlarını değiştirmelerine sebep olmuştur. Bu değişim gelişmekte olan ülkelerde kendini daha fazla göstermektedir. Bu ülkelerin yabancı sermayeye ihtiyaç duymaları, ileri teknoloji üreten ülkelerin birtakım şartlar dayatmasına sebep olmaktadır. Aynı malları üreten ülkelerin birbirleriyle rekabete girmeleri sonucunda, devlet ekonomik hayata olan müdahalesinden vazgeçmekte ve kamu hizmetlerinden geri çekilmektedir (Koray, 2008:108).

Devletin küçültülmesi, devletin asli işlevlerine dönmesini savunan görüşler aslında sosyal devletten uzaklaşmanın da gerekçelerini ortaya koymaktadır. 1970'lerden itibaren ekonomik alanda yaşanan olumsuz gelişmeler sonrasında yaşanan mali krizlerden çıkmak amacıyla farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler içinde sosyal devletin bu krizdeki rolünü sorgulayan düşünceler önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal devlet mali krizin sorumlusu olarak gösterilmeye başlanmıştır. Yaşanan mali krizde önemli bir yer tutan kamu harcamalarının artmasında sosyal harcamaların artması etkili olmuştur. Artan sosyal harcamaların kamu bütçesine önemli yük getirdiği ileri sürülerek sosyal devlet yaklaşımının eleştirilmesine sebep olmuştur.

Sosyal devlet yaklaşımında yaşanan değişimin önemli bir diğer nedeni 1970'lerden başlayarak günümüzde de önemli bir yer tutan neoliberal düşüncenin etkisidir. Neoliberal düşüncenin sosyal devlete yönelik getirdiği önemli bir eleştiri devletin ekonomik alanda rolünün genişlemesidir. Devletin küçültülmesi, devletin asli fonksiyonlarına dönmesi, sınırlı bir şekilde ekonomik hayata müdahale etmesi gerektiği savunulmaktadır.

4. KÜRESELLEŞMENİN SOSYAL DEVLETE ETKİSİ

Sosyal devlet uygulamalarında farklı modeller olmasına rağmen refah devletleri genellikle ortak bir dönüşüm ve değişim sürecinden geçmişlerdir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde bazı tarihsel dönüm noktaları önemli ölçüde etki etmiştir. Bunlardan biri de küreselleşmedir.

Küreselleşmenin genel ve ekonomik yönünü öne çıkararak yapılan tanımlamalarda karşılıklı bağımlılık niteliği ön plana çıkmaktadır. Küreselleşmenin sahip olduğu özellikler şu şekilde sıralanmaktadır. Küreselleşme her şeyden önce bir süreçtir ve tekil bir durumu yansıtmamaktadır. Küresel bağımlılığın oluşmasında devletler, uluslararası kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve çok uluslu şirketler gibi aktörlerin önemli etkileri olmaktadır. Küreselleşme yalnızca bir alanda değil toplumu etkileyen birçok

alandanda (siyasi, ekonomik, hukuki) etkisini göstermektedir. Küreselleşme süreci, sınırların önemini kaybettiği bir dünyayı karşımıza çıkarmaktadır (Held, McGrew, Goldblatt & Perraton, 2006:188-190).

Küreselleşme devletler ve toplumlar arasındaki karşılıklı ilişki ve bağımlılık sürecidir. Dünyanın bir ucunda meydana gelen olayların ve etkilerinin dünyanın daha uzak bölgelerindeki insanlar üzerinde nasıl önemli etkileri olacağını, dünyanın ticaret ve ekonomi rejimini yeniden yapılandıran, insanların kendilerini, çocuklarının yaşam alanlarını, etnik kimliklerini en yerel düzeyde yeniden tanımlayan bir süreçtir (Tabb, 2002:35).

Yaşanan ekonomik ve kriz ve bu sorunları çözmek için oluşturulan küresel ekonomik düzen sosyal devlet anlayışının zayıflamasında en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni küresel ekonomik düzende sosyal devletin finanse edilmesinde karşılaşılan sorunlar ileri sürülmekte ve sosyal devlet uygulamalarının sınırlanması gerektiği düşüncesi yoğun olarak dile getirilmektedir. Sosyal devletin içinde bulunduğu durumu anlatmak için farklı değerlendirmeler yapılmakta ve değişik terimler kullanılmaktadır. Kimi yazarlar tarafından sosyal devletin krizde olduğu, sosyal devletin tehdit altında olduğu diler getirilirken bazı yazarlar ise sosyal devletin yeniden yapılandığını yeni bir inşa sürecinden geçtiğini belirtmektedirler.

Neoliberal politikalara uygun bir şekilde küreselleşme sürecinde devletin verimsiz olduğu ileri sürülerek devletin küçültülmesi gerektiği ileri sürülmekte, bu alanı da uluslararası örgütlere terk edildiği görülmektedir. Birçok alandan elini çeken devletin bunun doğal bir sonucu olarak sosyal politikalarından da uzaklaşması kaçınılmaz olmaktadır. Sosyal adalet ve sosyal devlet sorunu günümüzde uluslararası bir boyut kazanmakta, bu sorunun çözümünün de uluslararası düzeyde ele alınması gerekmektedir. Böylece sosyal devlet sorunu günümüzde daha karmaşık bir hal almaktadır. Küreselleşme hem sosyal devlet sorununu artırmakta hem de soruna uluslararası bir boyut kazandırmaktadır (Yüksel, 2014: 288-289).

Küreselleşme sürecinin sosyal devlet üzerindeki etkilerine yönelik farklı görüşler ileri sürülmesine karşın, küreselleşme sürecinin sebep olduğu reformların sosyal devlet üzerinde önemli etkisi olduğunu belirtebiliriz.

Küreselleşmenin devlet üzerindeki etkilerini doğru analiz edebilmemiz için sosyal devletin nasıl bir fonksiyona sahip olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Sosyal devlet ilk olarak refahın toplumsallaşmasını sağlamakta, sınıfsal farklılıkların öne çıktığı Batı toplumlarının yapısını orta sınıf lehine değiştirmektedir. Sosyal devlet yaklaşımı ile toplum gelecek endişelerinden uzak bir şekilde sivil topluma dönüşmektedir. Bireyi topluma ve devlete karşı koruyacak ara mekanizmalar kurmuş olması sosyal devletin önemli bir yönünü oluşturmaktadır (Bilgin, 2007:212-213).

Küreselleşme süreci ile birlikte devlet anlayışı önemli bir değişime uğramış kamu yönetimi alanında yeni bir yapılanma kendini göstermeye başlamıştır. Sosyal devlet anlayışı zayıflamaya başlamış devletin ekonomik ve toplumsal yaşama olan müdahalesi azalmaya başlamıştır. Kamu hizmetinin tanımı sınırlandırılarak daha önce devlet tarafından sunulan birçok hizmet devlet dışı kurumlar tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır.

5. KALKINMA PLANLARINDA SOSYAL DEVLET

Kalkınma planları, genel ekonominin bütünü, ekonomik ve sosyal faktörler arasındaki ilişkileri, uzun vadeli bir bakışla ele alarak kamu kesimi için emredici, özel kesim için yol gösterici hukuki ve teknik şartlara sahip olan makro planlardır. Planların amacı, ekonomik ve sosyal yapının planın kapsadığı süre sonunda hedeflere ulaşabilmesidir. Bu kapsamda ekonomik büyümeyi sağlamak, kişi başına düşen geliri ve istihdamı artırmak, gelir dağılımını ve bölgeler arası eşitsizlikleri gidermek, eğitim düzeyini yükseltmek, toplumun refah seviyesini artırmak, bilim ve teknolojiyi geliştirmek gibi birçok hedefi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (Takım, 2011:155).

5.1. 1960-1980 Arası Dönem

Bu dönemde hazırlanan kalkınma planları, sosyal devlet kapsamında ayrı bir önem taşımaktadır. Sosyal devlet politikaları ve uygulamalarının dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de gelişim gösterdiği, hazırlanan plan ve programlarda sosyal devlet uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Hazırlanan

planların amaçlarına, hedeflerine bakıldığı zaman toplum refahının artırılması, kaynakların eşit ve adilce dağılımı, sosyal adalet kavramlarına yer verildiği görülmektedir.

“Yüksek bir kalkınma hızına ulaşarak geliri artırmak başlı başına bir amaç değildir. Asıl hedef toplum refahını ve insan mutluluğunu artırmaktır. Artan kaynakların bu yolda kullanılması gereklidir. Bunun için “Plan Hedefleri ve Stratejisi”nde sosyal adaleti gerçekleştirme ilkesi benimsenmiş ve bunu sağlama yolları gösterilmiştir.” (1. Beş Yıllık Kalkınma Planı [BYKP], 1963).

“...Adil bir gelir dağılımı sağlamak suretiyle çoğunluğun yaşama standardının yükselmesi ve toplum refahının artması mümkün olacaktır.”(1.BYKP, 1963).

“...Bölgeler arasında dengeli gelişmeyi sağlamak, çok sayıda vatandaşa iş imkanları yaratmak, kalkınmanın nimet ve külfetlerinin fırsat eşitliğine, sosyal adalet ilkesine göre paylaşılarak iktisadi ve sosyal düzende olumlu bir gelişme elde etmek amaçlarına göre hazırlanmıştır.” (2.BYKP, 1968).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Birinci plandan farklı olarak Toplumun Güvenlik İçinde Gelişmesi ve Refahı başlıklı ayrı bir bölüm oluşturulmuştur. Bu bölümde de sosyal devletin önemli unsurları olan, sosyal güvenlik, sağlık ve sosyal refah hizmetlerine yer verilmektedir.

“Sosyal güvenlik modern toplumlarda toplumun bütününi, modernleşme ve sanayileşme sonucu meydana çıkan risklere karşı hayat boyunca koruyan bir sosyal politika aracıdır. Böylece sağlanan güvenlik toplumun ekonomik ve sosyal gelişmesinde etkili bir unsur olmaktadır. Kişilerin kendilerine veya ailelerine devamlı gelir sağlanmasında, üretim faaliyetlerinde kişilerin sürekli yer almasında, adaletli gelir dağılımında sosyal güvenlik sistemi araç olarak kullanılacaktır.” (2.BYKP, 1968).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Sosyal Refah Hizmetleri başlıklı bölümde sosyal devlet kapsamında yapılacak uygulamalara, politikalara detaylı olarak yer verilmektedir.

“Sanayileşme ve modernleşme ile ortaya çıkan ve sosyal sigortalarla karşılanamayan sosyal güvenlik ihtiyaçları sosyal refah hizmetleri ile karşılanacaktır. Sosyal refah hizmetleri, bütün ihtiyaç gruplarını kapsayacak genişlikte ve imkanlar dahilinde nakden yapılan yardımlarla sağlanacaktır. Sosyal refah hizmetleri, ... yaşlılara, fakirlere sosyal yardım, çocuk refahı, gençlerin refahı, aile bakımı, beden ve ruh yapılan bakımından veya sakatlıktan yüzünden çalışamayanların bakımı, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon, işe alıştırma, suç ve suçlu ile ilgili hizmetler, boş zamanları değerlendirme konularında uygulanan kamu programları olacaktır.” (2.BYKP, 1968).

“Vatandaşların temel eğitim ,üstünde Devletçe sağlanan eğitim imkanlarından yararlanması, fırsat eşitliği ilkesine göre düzenlenecektir.” (2.BYKP, 1968).

Planda detaylı bir şekilde açıklanan sosyal refah hizmetleri ile toplumda özellikle dezavantajlı olarak tanımlanan gruplara karşı özel bir takım politikalar geliştirilmekte ve bu hizmetler kamu tarafından yerine getirilmektedir. Sosyal devlet kapsamında bir diğer önemli alanı da eğitim oluşturmaktadır. Bu kapsamda İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitimde fırsat eşitliğine önem verilmekte ve bu hizmetin devlet tarafından verileceği belirtilmektedir.

“Sosyal alandaki gelişmelerin bir başka yönü de refahın sosyal adalet içinde dağılımını sağlamaktır. Uzun dönemli gelişme içinde, bir yandan yaşama düzeyinin yükseltilmesi öngörülmekte bir yandan da mevcut dengesizlikleri de gözeterek artan refahın dengeli bir şekilde paylaşılması amaç edinilmiş bulunmaktadır.” (3.BYKP, 1973).

“Planlı dönemde eğitimde sosyal adalet ve fırsat eşitliği, yöresel dengeyi sağlamak üzere nüfuslarının azlığı nedeniyle İlkokul açılması uygun olmayan köyler için yatılı bölge okulları açılması, yükseköğretim kurumlarının yurt düzeyinde dengeli dağılımı, yetenekli ve dar gelirli öğrencilere kredi, burs ve parasız yatılılık sağlanması, kız öğrencilerin toplam öğrenciler içindeki oranının artırılması konusundaki sınırlı çabalarla yerine getirilmeye çalışılmıştır.” (3.BYKP, 1973).

“Çok sayıda ve dağınık olarak yapılmakta olan sosyal yardım ve refah hizmetlerinin, Üçüncü, Plan döneminde sosyal hizmetler kurumu içinde programlı ve koordine bir şekilde ele alınmasının sağlanması hizmet, tasarruf, personel, istihdam ve sosyal güvenlik politikasının bütünlüğü, bakımından gereklidir.” (3.BYKP, 1973).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda refahın adaletli bir şekilde dağılımının önemi belirtilmekte, bunun dağılımında dengeli bir yöntem uygulanacağı görülmektedir. Eğitim alanında fırsat eşitliğine önem verilmekte, özellikle dezavantajlı bölgelerde okulların açılması, ilkokullara yönelik politikalar belirlenmektedir. Eğitim alanında önemli bir hedef de kız öğrencilerin okula gönderilmesi, öğrenciler içindeki oranın artırılmasının belirtilmesidir.

“Ekonomik ve toplumsal alanlarda alınacak diğer önlemlere paralel olarak eğitim sisteminde yapılacak düzenlemelerle eğitimin artan hızla ticari meta haline dönüşmesini engellemek, olanak eşitliğini sağlamak temel ilkelere dendir.” (4.BYKP, 1979).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim alanında temel ilkeler belirlenirken, eğitimin metalaşmasını engellemek ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamanın önemine yer verilmiştir. Eğitim hizmeti devlet tarafından yerine getirilen bir kamu hizmeti olarak sunulmaktadır. Ayrıca temel eğitim kapsamında birinci kademede kitapların devlet tarafından karşılanması, köyler ve gecekonduarda diğer eğitim araç ve gereçlerinin devlet tarafından karşılanması planın hedefleri arasındadır.

“Sağlık hizmetlerini eşit, sürekli ve etkili bir biçimde her kişiye ve yere ulaştırmak, böylece toplumun genel sağlık düzeyini yükseltmek temel ilkedir. Sağlık hizmetlerinin standardını yükseltmek için gerekli finansmanı sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenleme yapılacak, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi ve sağlık sigortaları kapsamı dışında kalan kişilerin sağlık gereksinimleri Devlet tarafından karşılanacaktır.” (4.BYKP, 1979).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sağlıkla ilgili amaç ve politikaları sosyal devlet ilkelerine uygun bir şekilde belirlenmiştir. Sağlık hizmeti temel bir kamu hizmeti olarak görülmekte ve bu hizmetin eşit şekilde sunulması gerektiği belirtilmiştir. Bu hizmetin kamu tarafından sunulması planlanmıştır.

“Toplumsal güvenlik politikasının temel hedefi, kalkınmanın yüklerinin ve nimetlerinin topluma hakça ve dengeli biçimde yansması, toplumsal gelişme ve değişimin, Anayasada öngörülen sosyal devlet ve sosyal adalet ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmesidir. Toplumsal gelişme ile ekonomik büyümenin birlikte ve dengeli olarak yürütülmesi temel ilkesidir.” (4.BYKP, 1979).

Toplumsal gelişim ve değişimin sosyal devlet ilkesi ile uyumlu olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Kalkınmanın yüklerinin hakça ve dengeli dağılımı, toplumsal gelişme ile ekonomik büyümenin dengeli sağlanması, sosyal devlet açısından önemli bir yer tutmaktadır.

5.2. 1980 Sonrası Dönem

Sosyal devlet anlayışında yaşanan değişim ve dönüşüm süreci ile kamu yönetimi alanında yaşanan değişim ve dönüşüm aslında birbirine paralel gitmektedir. Kamu yönetimi alanında yaşanan gelişmelere bakıldığında zaman, öne çıkan görüşlerin; devletin küçültülmesi ve kamu harcamalarının kısıtlanması gerektiği, yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulduğu görüşleri önem kazanmaktadır. Bu görüşler hayata geçirilmeye başlandığı zaman aslında sosyal devlet uygulamalarından da yavaş yavaş uzaklaşmaya, terk edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu kapsamda bu dönemde hazırlanan kalkınma planlarının bu gelişmeler ışığında değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

“Çalışan annelerin yoğun olduğu şehir merkezleri ile sosyo-ekonomik durumu elverişsiz ailelerin yaşadığı gecekondu bölgelerinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde anasınıflarının hızla yaygınlaştırılması sağlanacaktır.” (5.BYKP, 1985).

“Sağlık hizmetlerinden bütün vatandaşların en iyi şekilde faydalanmasının sağlanması esastır... Genel sağlık seviyesini yükseltmek amacıyla sağlık hizmetlerini eşit, sürekli ve etkili bir şekilde herkese ve yere ulaştırarak halkın beden ve ruh sağlığını korumak ve tıbbi bakım görmesini sağlamak temel ilkedir.” (5.BYKP, 1985).

“Sosyal hizmetlerin ve yardımların, sosyal ve ekonomik gelişme ile orantılı, toplumun imkânları ve yapısıyla uyumlu olarak artırılması esastır. Sosyal hizmetler Devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkısı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülecektir. Sosyal hizmet programları korunmaya, bakım veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenerek yaygınlaştırılacaktır. Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon tesis edilerek mevcut kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına çalışılacaktır.” (5.BYKP, 1985).

Kamu yönetimi alanında yaşanan değişim sürecinin önemli bir argümanı da devletin asli görevlerine dönmesi gerektiği ve devletin düzenleyici ve denetleyici bir rol alması gerektiğidir. Bu kapsamda Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nı incelediğimiz zaman devletin bu yönlerine dikkat çekildiği, planda yer verildiği görülmektedir. Devletin denetimi, gözetimi ile halkın gönüllü katkısı sağlanarak, sosyal yardımlarda ve hizmetlerde devlet düzenleyici bir işlev alırken halkın katılımı vurgulanmaktadır.

“Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon tesis edilerek mevcut kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına çalışılacaktır... Sağlık hizmetlerinin finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi esas alınacak ve hizmet talebinin karşılanmasında özel kesimden de yararlanmak üzere gerekli teşviklerin sağlanmasına devam edilecektir.” (6.BYKP, 1990).

“Eğitimin her kademesinde kalitenin yükseltilmesi, imkan ve fırsat eşitliğinin sağlanması esas amaçtır... Özel kesimin okul açması ile vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek, eğitim metod ve teknolojilerinin geliştirilmesinde ve eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması desteklenecektir.” (6.BYKP, 1990).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda sosyal hizmetlerin sunumunda kamu kurumlarının yanında gönüllü kuruluşlara da yer verildiği görülmektedir. Sağlık hizmetlerinin sunumunda ve finansmanında farklı yöntemlerin uygulanacağı ve bu alanda özel kesimden faydalanılması gerektiği belirtilmektedir. Benzer bir şekilde eğitimde fırsat eşitliğinin önemi vurgulandıktan sonra bu alanda sunulacak hizmetlerde de yine aynı şekilde özel kesimden faydalanılması gerektiği ve özel kesimin eğitim alanında girmesi için teşvik edileceği görülmektedir.

“Kurumsal yapının, kamu ve özel kesimdeki örgütlenmenin, toplumun yenilenme ve uyum gücünü artıracak şekilde yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi ekonomik ve sosyal alanda başarının temel şartıdır. Sosyal devlet anlayışı toplumsal yararın yüksek olduğu eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konularında yoğunlaştırılacak... İnsangücünün yetiştirilmesi ve verimliliğinin yükseltilmesi amacıyla eğitime ayrılan kaynakların artırılması, özel sektör kaynaklarından da yararlanılması ve bu kaynakların akılcı bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.” (7.BYKP, 1995).

Özellikle 1980 sonrası dönemde kamu yönetimi alanında önemli bir yer tutan konu başlığı, kamuda reform başlığıdır. Bu kapsamda yaşanan gelişmeler Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda karşımıza çıkmaktadır. Bu planda kamu hizmet alanlarında reform başlığı dikkat çekmektedir. Eğitim reformu, sağlık reformu, sosyal güvenlik reformu gibi başlıklarla bu alanda yapılan hizmetlerde artık kamunun ağırlığının azaltılarak, özel sektörünün ağırlığının artırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

“Sağlıkta kaynakların etkili kullanılması, hizmette yaygınlık, süreklilik ve kalite sağlanarak tüketici tatmininin artırılması amacıyla sistem; finansman, yönetim ve organizasyon, insan gücü, hizmet sunumu, mevzuat ve enformasyon boyutları itibariyle yeniden yapılandırılacaktır.” (7.BYKP, 1995).

“Son yıllarda dünyada artan küreselleşmeye ve hızlanan teknolojik gelişmeye paralel olarak ülkemizde de tüketici talep ve tercihlerinde, rekabet ortamında, iletişim ve bilgi edinme imkanlarında, işgücünün istihdam ve niteliğinde, kamu kesiminin rolünde önemli değişimler yaşanmakta, bu durum ekonomik ve sosyal sektörlerde izlenen politikaların oluşturulmasında etkili olmaktadır.” (8.BYKP, 2001).

“Devletin özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilerek asli işlevine ağırlık vermesi ve rekabetçi piyasa düzenini sağlama işlevini dünyadaki dönüşüm, dikkate alarak yerine getirmesi için gerekli düzenlemeler sürdürülecektir.” (8.BYKP, 2001).

Benzer bir şekilde Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda olduğu gibi kamu yönetimi alanında yaşanan değişim ve dönüşüm sürecine özellikle Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ağırlıklı olarak yer verildiğini görmekteyiz. Burada özellikle daha önce kamu tarafından yerine getirilen hizmetlerin özelleştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmekte, bu kapsamda düzenlemelerin yapılacağı belirtilmektedir. Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi yönetiminin yanında, yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşların da katkı sağlanması beklenmektedir.

“Gelir dağılımının iyileştirilerek yoksulluğun azaltılması ve ekonomik refah artışından toplumun bütün kesimlerinin adil pay alması esastır. Sosyal hizmet ve yardım sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ve gönüllü, kuruluşlar arasında işbirliği sağlanacaktır... Özel sektörün ve gönüllü, kuruluşların sosyal hizmetler alanındaki faaliyetleri desteklenecektir.” (8.BYKP, 2001).

“... Ayrıca, sosyal hizmet ve yardımlarda gönüllü kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesi ihtiyacı sürmektedir... Özel sektörün sağlık alanında yapacağı yatırımlar teşvik edilecektir.” (9.BYKP, 2007).

“Yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik politikaların uygulanmasında ve bunlara yönelik eğitim, barınma ve istihdam gibi hizmetlerde, merkezi idare ve mahalli idareler ile sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere tüm kesimlerin koordineli bir şekilde çalışması sağlanacaktır.” (9.BYKP, 2007).

Sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarında devlet önemli bir aktördür. 1980 sonrası hazırlanan kalkınma planlarında özellikle Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren sosyal yardım alanında sürekli gönüllü kuruluşlara vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu alanda devletin koordinasyonu güçlendireceği vurgulanmaktadır.

“Eğitimde alternatif finansman modelleri geliştirilecek, özel sektörün eğitim kurumu açması, özel kesim ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine idari ve mali yönden aktif katılımı özendirilecektir.” (10.BYKP, 2014).

“Yoksulluğun nesiller arası aktarımının önlenmesi amacıyla başta eğitim olmak üzere temel kamu hizmetlerine erişimde fırsat eşitliği daha da güçlendirilecek; yoksullukla mücadelede sivil toplumun katılımı artırılacak ve yerel yönetimlerin rolü güçlendirilecektir.” (10.BYKP, 2014).

“Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması temel amaçtır... İnsan odaklı sosyal politikalar çerçevesinde sosyal hizmet modellerinin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.” (11.BYKP, 2018).

“Kırsalda sosyal yardımlara erişim kolaylaştırılacak, yerel yönetimlerin bu alandaki rolü artırılacaktır.” (11.BYKP, 2018).

10. ve 11. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında yoksullukla mücadele konusunda sivil toplumun önemi ve rolünün artırılacağı belirtilmektedir. Ayrıca kamu yönetimi alanında yaşanan değişim sürecinde önemli bir ayağını da yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, merkezin bazı görev ve hizmetlerini yerele devretmesi tartışılmaktadır. Bu kapsamda sosyal yardım konusunda sivil toplum kuruluşlarının yanında yerel yönetimlerin de rolünün artırılacağı belirtilmektedir.

6. SONUÇ

Sürekli gelişim ve değişim süreci yaşayan devletin sosyal nitelik kazanmasında birçok faktör, tarihsel olaylar etkili olmuştur. Bu olaylar sonrasında sosyal devlet anlamında kurumsal bir yapıya kavuşması mümkün olabilmıştır. Sosyal devlet anlayışı toplum hayatında yaşanan sosyal ve ekonomik alanda kendini gösteren sorunlarla baş etmekte bireylerin yetersiz kalmaları sonucunda önemli bir ihtiyaç olarak doğmaya başlamıştır. Temel olarak Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile 1929 yılında yaşanan

ekonomik kriz gibi önemli yıkımlara sebep olan, yaşam koşullarını zorlaştıran olaylar, sosyal devlet oluşmasında ve kurumsal bir yapıya kavuşmasında önemli birer etken olmuştur.

20.yüzyıl boyunca önemli bir gelişme gösteren sosyal devlet yaklaşımı, sahip olduğu refah uygulamaları ve geniş bir kamu hizmeti ile özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan toplumu olumsuz etkileyen sorunların çözümünde önemli bir rol almıştır. Bireylerin insan onuruna yakışır bir yaşam sürmelerini amaçlayarak önemli kazanımlar elde edilmiştir. Fakat yirminci yüzyılın sonlarına doğru uygulanan refah politikaları, yaşanan ekonomik krizler de gerekçe gösterilerek ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Sosyal refah uygulamalarının artmasının kamuya ciddi bir yük getirdiği ve kamu bütçesini olumsuz etkilediği ileri sürülmüştür. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1970'lere kadar yaşanan hızlı ekonomik büyümenin yavaşlaması ve işsizliğin artması sonucu ekonomik anlamda sorunlar ortaya çıkmış, bu yıllar arasında sürekli genişleyen sosyal devlet pek çok problemin temel sebebi olarak görülmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda devlet yapısında yeniden yapılanma, reform süreçleri kendini göstermeye başlamıştır. Bu kapsamda sosyal devlet uygulamalarının, kamu hizmetlerinin azaltılması ve kısıtlanmasını öneren reformlar hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Kamu politikalarının belirlenmesinde kalkınma planları gibi üst ölçekli plan ve programlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada kalkınma planları sosyal devlet özelinde iki dönem halinde incelenmiştir. Sosyal devlet uygulamalarının birçok ülkede yaygınlaştığı ve kabul gördüğü yıllarda benzer şekilde Türkiye'de de kabul gördüğünü belirtebiliriz. Özellikle 1960-1980 arasındaki dönemde hazırlanan kalkınma planlarında sosyal devlete, refah devletine, toplumun refahına, gelir dağılımında adaletin önemine, fırsat eşitliğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Sosyal devlet uygulamalarında önemli bir yer tutan sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi alanlarda kamuya önemli görevler yüklenmekte ve kamunun hizmet alanlarının genişlediği görülmektedir.

Ancak dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de 1980 sonrasında sosyal devlet uygulamalarının değişime ve dönüşüme uğradığı görülmektedir. Yaşanan ekonomik krizlerden sorumlu tutulan sosyal devlet uygulamaları birçok ülkede terk edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde hazırlanan kalkınma planlarını incelediğimiz sosyal devlet yaklaşımına ve uygulamalarına önem verilmeye, bu alanda hedeflere, politikalara yer verilmeye devam edildiği görülmektedir. Bu kapsamda kamu yönetimi alanında yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinin, kalkınma planlarına da yansıdığı görülmektedir. Özellikle önceki dönemlerde devlet tarafından yerine getirilen birçok kamu hizmetinin, eğitim ve sağlık başta olmak üzere özel sektörün güçlendirilerek teşvik edildiği görülmektedir. Yine benzer şekilde sosyal yardım alanında sivil toplum kuruluşlarının önemli bir aktör olduğu sıklıkla vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- BİLGİN, V. (2007). *Türkiye'de Değişimin Dinamikleri*. Lotus Yayınları.
- ÇELİK, A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-20.
- ÇÖPOĞLU, M. (2014). Sosyal Belediyecilik ve Sorunları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 223-247.
- ERSÖZ, H.Y. (2004). *Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği)*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ESPING-ANDERSEN, G. (1991). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press Princeton, New Jersey.
- GÖREN, Z. (2000). *Sosyal Devlet*. Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını.
- HELD, D., MCGREW, A., GOLDBLATT, D. & PERRATON, P. (2006). *Küresel Dönüşümler, Siyaset, Ekonomi ve Kültür, Küreselleşme Okumaları*. Ed. Kudret Bülbül, Ankara: Kadim Yayınları.
- KALKINMA PLANLARI (1,2,3...,11). Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı, <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/Erişim Tarihi: 08.08.2020>.

- KOCH, I. & JAMES, D. (2020). *The State of the Welfare State: Advice, Governance, and Care in Settings of Austerity*. Ethnos, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00141844.2019.1688371> ErişimTarihi: 05.08.2020.
- KORAY, M. (2008). *Sosyal Politika*. Ankara: İmge Kitabevi.
- MÜTEVELLİOĞLU, N.(2006). Sosyal Devletin Meşruiyeti. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 1-21.
- PIERSON, C. (2001). *Beyond The Welfare State? The New Political Economy of Welfare*, Polity Press, Cambridge
- TABB, W. K. (2002). *Ahlaksız Fil, 21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi*. Çev. Ercüment, Özkaya, İstanbul: Epos Yayınları.
- TAKIM, A. (2011). Türkiye’de 1960-1980 Yılları Arasında Uygulanan Kalkınma Planlarında Maliye Politikaları. *Maliye Dergisi*, (160), 154-176.
- YAY, S. (2015). 1980’den Günümüze Türkiye’de Sosyal Yardım Alanındaki Gelişmeler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1), 18-33.
- YÜKSEL, F. (2014). Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(1), 279-298.